

Monitor bouwketen

Voorjaar 2019

eib

Economisch Instituut
voor de Bouw

Het auteursrecht voor de inhoud berust geheel bij de Stichting Economisch Instituut voor de Bouw. Overnemen van de inhoud (of delen daarvan) is uitsluitend toegestaan met schriftelijke toestemming van het EIB. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Juni 2019

Monitor bouwketen

Voorjaar 2019

Jeffrey Kok
Nylas Visser

Inhoudsopgave		
Conclusies op hoofdlijnen		7
1	Bouwketen	11
2	Architectenbureaus	17
3	Ingenieursbureaus	18
4	Bouwbedrijven	19
5	Installatiebedrijven	20
Bijlage A De opbouw van de monitor		21

Conclusies op hoofdlijnen

Deze monitor beschrijft de recente conjuncturele ontwikkelingen in de bouwketen. De bouwketen is daarbij in vier schakels verdeeld: architectenbureaus, ingenieursbureaus, bouwbedrijven en installatiebedrijven. De conjunctuurindicatoren geven een vergelijkbaar beeld ten opzichte van een half jaar geleden en blijven daarmee gunstig. De productiegroei valt naar verwachting in 2019 weliswaar lager uit dan de 7% in 2018, maar is met 5% nog steeds sterk. De gemiddelde werkvoorraad bleef ten opzichte van een half jaar geleden nagenoeg gelijk met een afname van 0,1 maand naar 8,3 maanden werk.

In de gehele bouwketen verwachten de bedrijven per saldo een groei van zowel de omzet als een toename van het personeelsbestand in het tweede kwartaal. De werkgelegenheidsverwachtingen van de bedrijven in de bouwketen zijn inmiddels voor het negende opeenvolgende half jaar per saldo positief. Deze zijn ook zichtbaar in de feitelijke werkgelegenheid en de openstaande vacatures.

Recente economische ontwikkelingen

Het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp) is in het eerste kwartaal van 2019 met 1,7% gegroeid ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2018. Vooral de investeringen in vaste activa en de invoer van goederen droegen bij aan deze groei. De toegevoegde waarde in basisprijzen is in het eerste kwartaal van 2019 ten opzichte van het vierde kwartaal van 2018 licht toegenomen.

De bouwproductie steeg in 2018 met 7% ten opzichte van 2017. Daarbij laten de utiliteitsbouw en de woningbouw met ieder 8% de sterkste groei zien. De groei van de grond-, water- en wegebouw blijft met 4% hiermee wat achter. Ook de omzet groeide in het eerste kwartaal van 2019 opnieuw hard; de waarde van de omzet in de burgerlijke en utiliteitsbouw lag 12,5% hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder. Ook de omzet van de grond-, water- en wegebouw steeg met 10,5% aanzienlijk. De toegevoegde waarde van de bouw groeide in het eerste kwartaal van 2019 met 8,7% ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Het aantal faillissementen is ten opzichte van een half jaar geleden gelijk gebleven. Hiermee blijft het aantal faillissementen op een historisch laag niveau. Het aantal verleende bouwvergunningen voor nieuwbouwwoningen is in het eerste kwartaal van 2019 uitgekomen op 12.540 vergunde woningen, 4.410 minder vergeleken met dezelfde periode vorig jaar. Een kanttekening hierbij is dat het CBS vergunningen van gemeenten die niet reageren bijschat op basis van het aantal inwoners. Volgens de BAG¹ zou het aantal vergunde woningen 1.000 hoger liggen dan het CBS nu rapporteert over het eerste kwartaal van 2019.

In lijn met de sterke productiegroei neemt ook de werkgelegenheid binnen de bouw toe. Ondanks spanning op de bouwarbeidsmarkt is de bouw er in geslaagd om de werkgelegenheid met 4% toe te laten nemen ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar geleden. Het aantal nieuwe vacatures is in het eerste kwartaal van 2019 uitgekomen op 16.000. De vacaturegraad is in het eerste kwartaal van 2019 ten opzichte van dezelfde periode in 2018 gestegen van 50 naar 59 vacatures per duizend banen. Dit is het hoogste punt van de vacaturegraad voor de bouw ooit.

Conjunctuur bouwketen

Per saldo verwacht bijna vier op de tien bedrijven in de bouwketen in de komende drie maanden een toename van de omzet. Het aandeel bedrijven dat van een omzetsijging uitgaat is ten opzichte van de vorige meting met vier procentpunt toegenomen, terwijl het aantal bedrijven dat uitgaat van een omzetsijging met twee procentpunt is afgenomen. Hierdoor

---

¹ De Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) bevat gegevens van alle adressen en gebouwen in Nederland, zoals bouwjaar, oppervlakte, gebruiksdoel en locatie op de kaart.

verwacht slechts één op de tien bedrijven een omzetsdaling. De omzetverwachting is per saldo bij alle schakels in de bouwketen hoger dan een half jaar geleden.

Alle schakels van de bouwketen verwachten per saldo een toename van het personeelsbestand. Bij de installateurs verwacht bijna de helft van de bedrijven in de nabije toekomst personeel aan te trekken. Ten opzichte van een half jaar geleden is het aandeel bedrijven in de bouwketen dat een krimp van het personeelsbestand verwacht, afgenomen tot gemiddeld 3% van de bedrijven. Het aandeel van de bedrijven dat verwacht personeel aan te nemen is eveneens met 3 procentpunt gedaald. Alleen bij ingenieurs is het aandeel van de bedrijven die verwacht meer mensen aan te nemen met 12 procentpunt toegenomen.

In de totale bouwketen bleef de werkvoorraad ten opzichte van de najaarsmeting nagenoeg gelijk met een afname van 0,1 maand naar 8,3 maanden werk. De daling is geheel geconcentreerd bij de installatiebedrijven waar de werkvoorraad met 0,3 maand afnam. In de overige schakels nam de werkvoorraad verder toe. De werkvoorraad bij de bouwbedrijven is met 0,1 maand gestegen ten opzichte van een half jaar geleden. De orderportefeuilles van architecten- en ingenieursbureaus zijn met respectievelijk 0,4 maand en 0,2 maand toegenomen.

Alle schakels binnen de bouwketen laten in het afgelopen jaar een omzetsijging zien. De omzet van de ingenieursbureaus, de bouwbedrijven en de installatiebedrijven ligt in nominale termen boven het niveau van 2008. Alleen architectenbureaus blijven hierbij achter. Wel neemt de omzet vanaf 2015 in alle bouwschakels toe.

Stand van de conjunctuur per schakel in de bouwketen

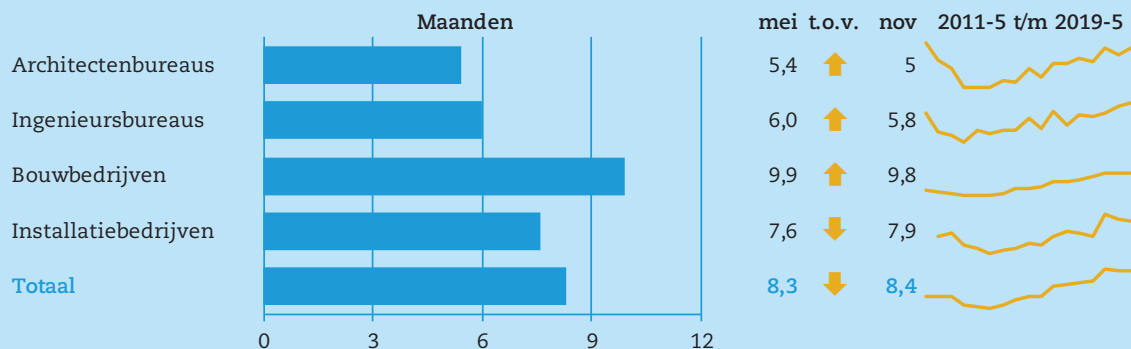
Hieronder volgen voor iedere schakel de belangrijkste conclusies, waarbij de resultaten worden vergeleken met de uitkomsten van een half jaar geleden.

- **Architectenbureaus** – De gemiddelde orderportefeuille van nieuwe opdrachten voor architectenbureaus is in november met 0,4 maand gestegen tot 5,4 maanden werk. Per saldo verwacht een kwart van de architectenbureaus een toename van de omzet. Eén op de twintig architectenbureaus verwacht per saldo nieuw personeel aan te trekken.
- **Ingenieursbureaus** – Bij de ingenieursbureaus steeg de orderportefeuille ten opzichte van de najaarsmeting met 0,2 maand tot 6 maanden werk. De verwachtingen voor de omzet zijn positief; per saldo verwachten bijna vier op de tien bureaus een toename van de omzet. Ook verwachten per saldo bijna vier op de tien bureaus meer personeel te zullen aantrekken.
- **Bouwbedrijven** – De werkvoorraad ligt één tiende maand hoger dan een half jaar geleden en komt uit op 9,9 maanden werk. Ongeveer de helft van de bedrijven verwacht een toename van de omzet, terwijl ongeveer één op de tien bedrijven een afname verwacht. Per saldo verwachten twee op de tien bedrijven personeel aan te trekken in de komende periode.
- **Installatiebedrijven** – De werkvoorraad bij de installateurs is ten opzichte van de najaarsmeting met 0,3 maand gedaald tot 7,6 maanden werk. Desondanks liggen de verwachtingen voor de omzet en de werkgelegenheid per saldo nog steeds op een historisch hoog niveau en zijn deze ten opzichte van de vorige meting zelfs iets gestegen. Per saldo verwachten ongeveer vier op de tien bedrijven meer personeel aan te trekken en een hogere omzet te behalen.

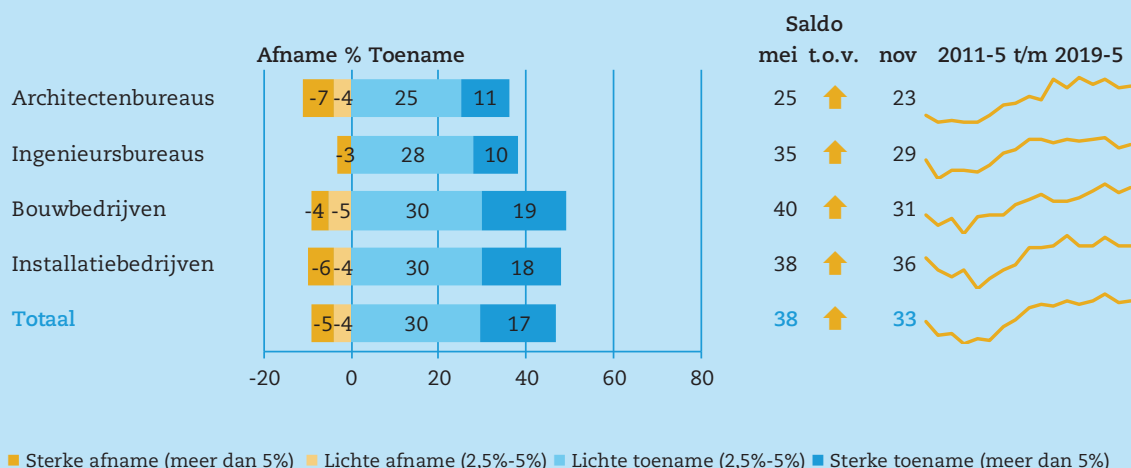

Dashboard conjunctuur bouwketen

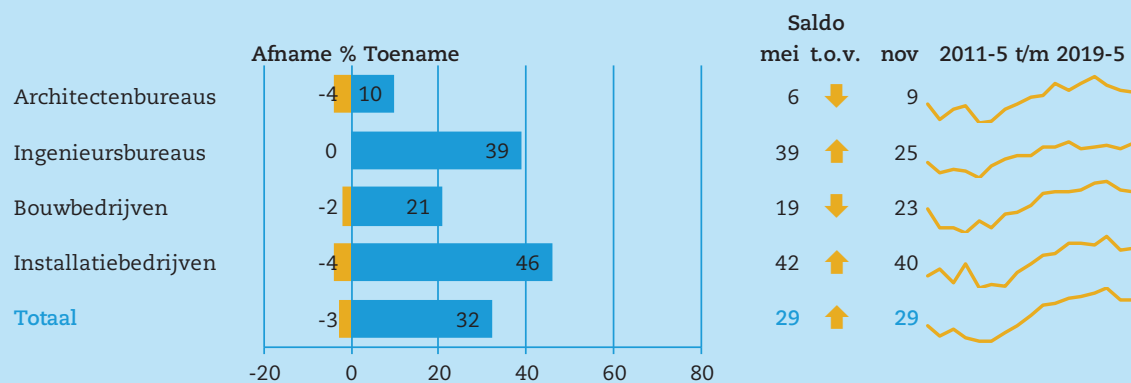
Orderportefeuille

Verwachting van bedrijven over de omzet 2^e kwartaal

Verwachting van bedrijven over het personeelsbestand 2^e kwartaal

Bron: EIB, MC/Techniek Nederland, Panteia/Kon. NIngenieurs, Panteia/Kon. BNA

---

1 Bouwketen

Dit hoofdstuk beschrijft de conjunctuur in de bouwketen. Het eerste deel geeft een beeld van de recente ontwikkelingen van de toegevoegde waarde, faillissementen, werkgelegenheid en werkloosheid. Vervolgens komen de huidige orderportefeuilles in de bouwketen aan bod. Tot slot worden de ontwikkelingen beschreven die ondernemingen in de bouwketen verwachten ten aanzien van hun omzet en personeelsbestand.

1.1 Recente ontwikkelingen

Economische groei

In het eerste kwartaal van 2019 is de Nederlandse economie met 1,7% gegroeid ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2018. Gecorrigeerd voor seizoensinvloeden was het bruto binnenlands product in het eerste kwartaal 0,5% groter dan in het kwartaal ervoor (zie Dashboard recente ontwikkelingen). De invoer van goederen en investeringen in vaste activa droegen het meest bij aan deze groei. Sectoren met een bovengemiddeld positieve groei waren onder andere de (bouw)nijverheid, verhuur en handel van onroerend goed en zakelijke dienstverlening. De financiële dienstverlening had een negatieve bijdrage aan het bruto binnenlands product. De toegevoegde waarde² van de bouwnijverheid was in het eerste kwartaal van 2019 de sterkste stijger binnen de Nederlandse economie met een productie die 8,7% hoger ligt dan in hetzelfde kwartaal vorig jaar. Ook ten opzichte van het vierde kwartaal van 2018 is de bouwnijverheid met een productiegroei van 3,3% één van de sectoren die het sterkst groeide binnen de Nederlandse economie.

Ondanks de aanhoudende krapte op de bouwmarkt versnelde de groei van de totale bouwproductie in 2018 tot 7%. De bouwproductie in de utiliteitsbouw en de woningbouw liet in 2018 de hoogste groei zien met ieder 8%. De grond-, water- en wegenbouwproductie viel in 2018 met een groeipercentage van 4% tegen doordat de besteding van middelen uit het regeerakkoord trager op gang kwam dan eerder werd voorzien. Voor 2019 wordt een totale productiegroei voorzien van 5%. Vooral voor de grond-, water- en wegenbouwproductie wordt met een productiegroei van 7½% een sterk jaar verwacht.

Faillissementen

Het aantal faillissementen nam tussen 2013 en 2018 gestaag af, maar aan deze periode van dalingen is in 2018 een eind gekomen. In het eerste kwartaal van 2019 zijn 131 faillissementen uitgesproken, één meer dan een half jaar geleden. De meeste faillissementen lagen in dit kwartaal bij de gespecialiseerde bouwbedrijven en algemene b&u-bouwbedrijven. Over de laatste vier kwartalen gemeten lag het aantal faillissementen 6% hoger dan in de vier kwartalen daarvoor. Hoewel het aantal gefailleerde bedrijven in de afgelopen vier kwartalen vergeleken met de vier kwartalen daarvoor gestegen is, is historisch gezien nog altijd sprake van zeer bescheiden niveaus.

In het eerste kwartaal van 2019 werden 5.260 bedrijven in de bouwnijverheid opgericht. Het aantal opheffingen lag dit kwartaal op 2.645. Zowel het aantal oprichtingen als het aantal opgeheven bedrijven in de bouwnijverheid lag in het eerste kwartaal hoger dan het kwartaal ervoor.

---

² De toegevoegde waarde wordt gedefinieerd als het totaal van lonen, salarissen, afschrijvingskosten, rentekosten en resultaat voor belasting (omzet minus ingekochte goederen en diensten).

Werkgelegenheid

In het eerste kwartaal van 2019 nam het aantal werknemers in de bouwnijverheid opnieuw verder toe. In deze periode werkten er volgens het CBS ongeveer 315 duizend werknemers in de bouw. Dit zijn er, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, ongeveer 6.000 meer dan een half jaar geleden (2% groei). Het aantal zelfstandigen komt in het eerste kwartaal uit op ongeveer 140 duizend, 5.000 meer ten opzichte van een half jaar geleden.

Het aantal openstaande vacatures in de bouw is in het eerste kwartaal van 2019 ten opzichte van een half jaar geleden gestegen. In totaal stonden er 18.900 vacatures open, ruim 2.500 meer dan een half jaar geleden. Het aantal nieuwe vacatures is in het eerste kwartaal van 2019 uitgekomen op 16.000, 4.000 hoger dan een half jaar geleden.

Werkloosheid

Volgens cijfers van het UWV is het aantal personen met een WW-uitkering in de uitvoerende bouw in april 2019 met 346 toegenomen ten opzichte van oktober 2018 en komt daarmee uit op 3.165 personen. Deze stijging komt voornamelijk door seizoenseffecten, zoals ook in de voorgaande jaren te zien is. Ten opzichte van april 2018 is het aantal personen met een WW-uitkering met ruim 2.000 personen afgenomen. De totale Nederlandse werkloosheid bedroeg volgens seizoensgecorrigeerde cijfers van het CBS in april 2019 300.000 personen (3,3% van de beroepsbevolking). Bij de vorige meting bedroeg de werkloze beroepsbevolking nog 337.000 personen. Hiermee is de werkloosheid inmiddels gedaald tot frictieniveaus.

Ontwikkelingen omzet

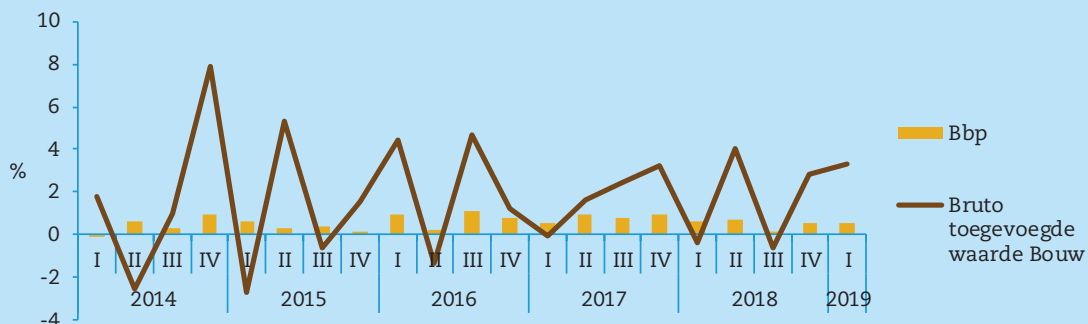
In figuur 1.1 wordt de seizoensgecorrigeerde ontwikkeling van de omzetwaarde van de afzonderlijke schakels binnen de bouwketen gedurende de periode 2008 tot en met het eerste kwartaal van 2019 in beeld gebracht. Na het uitbreken van de crisis in de zomer van 2008 nam de omzet in de gehele bouwketen af. Na het bereiken van het dieptepunt eind 2012 liggen alle schakels op een pad richting herstel van de omzet. Ook in het afgelopen jaar laten de schakels nog een groei van de omzetontwikkeling zien.

Inmiddels liggen drie schakels van de bouwketen nominaal boven het niveau van 2008: de ingenieursbureaus, de bouwbedrijven en de installatiebedrijven. Rekening houdend met inflatie ligt het productievolume van de drie schakels in het eerste kwartaal van 2019 rond het niveau van voor de crisis. Ondanks de positieve lijn bij de architecten, ligt de nominale omzet in deze branche nog steeds ruim 30% onder het niveau van 2008.

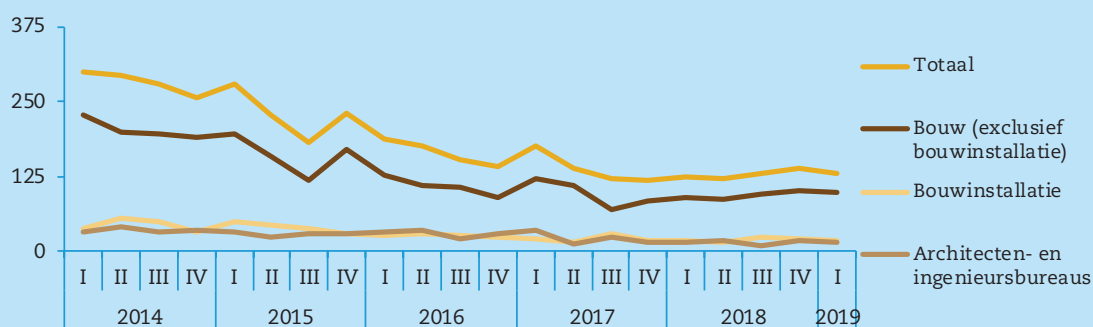
Dashboard recente ontwikkelingen

Economische groei

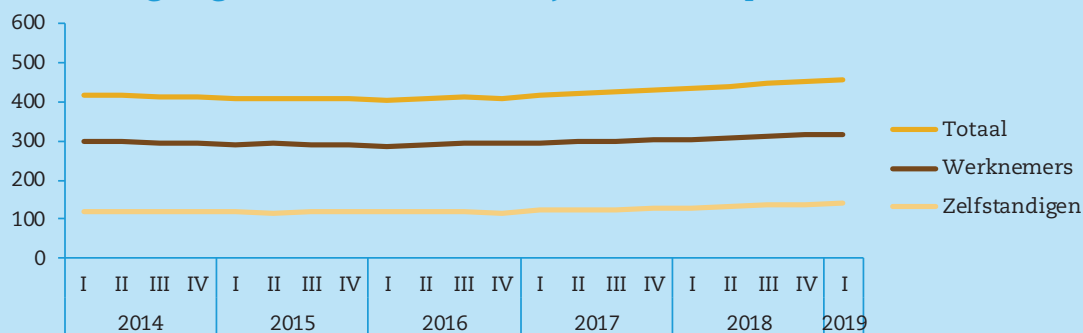
Volumeontwikkeling bbp en toegevoegde waarde in de bouw, kwartaal op kwartaal mutaties in procenten

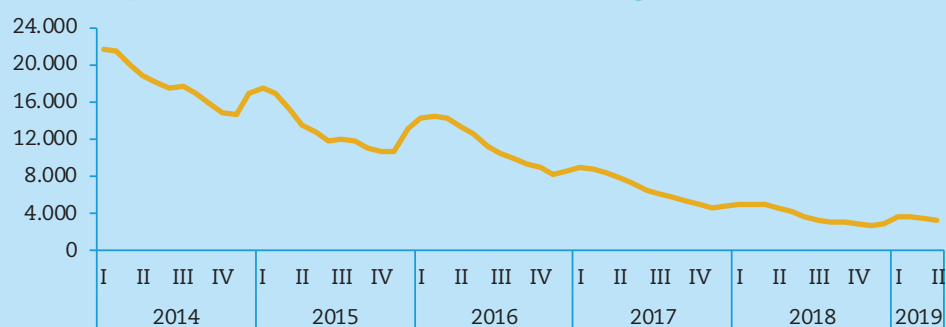
Faillissementen in de bouwketen

Werkgelegenheid in de bouwnijverheid, in personen x 1.000

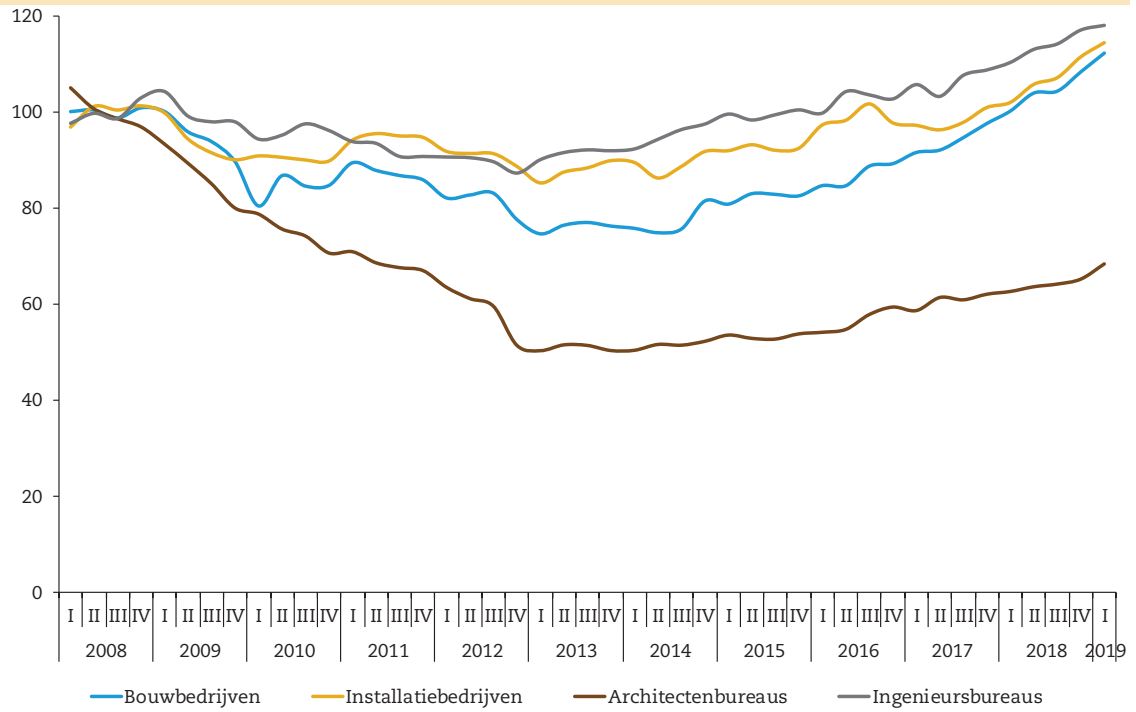

Aantal personen met een WW-uitkering in de uitvoerende bouw

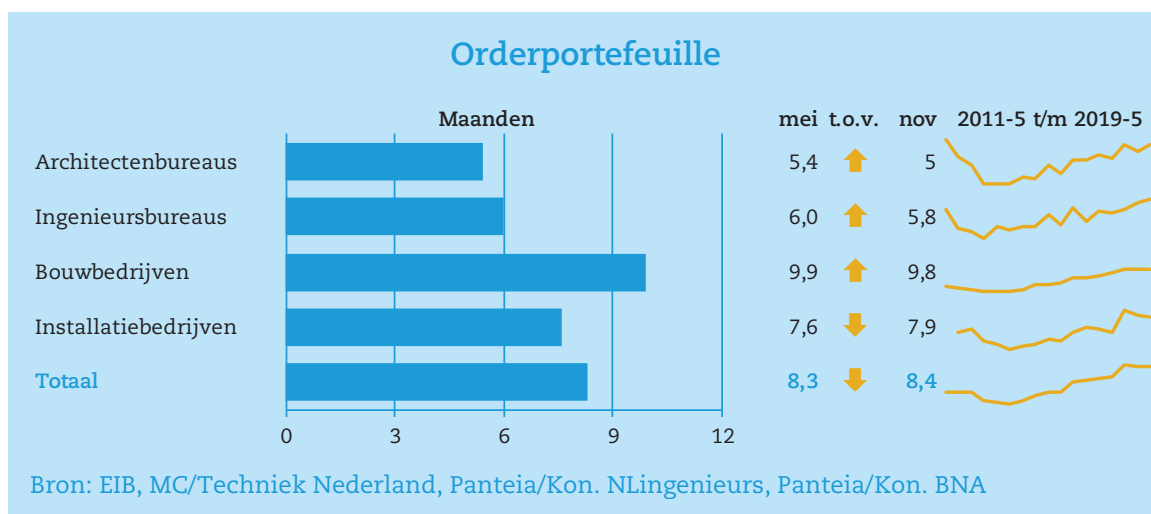
Bron: CBS, UWV

Figuur 1   **Ontwikkeling (seizoensgecorrigeerde) omzet per schakel binnen de bouwketen, 2008-2019, 2008=100, lopende prijzen**

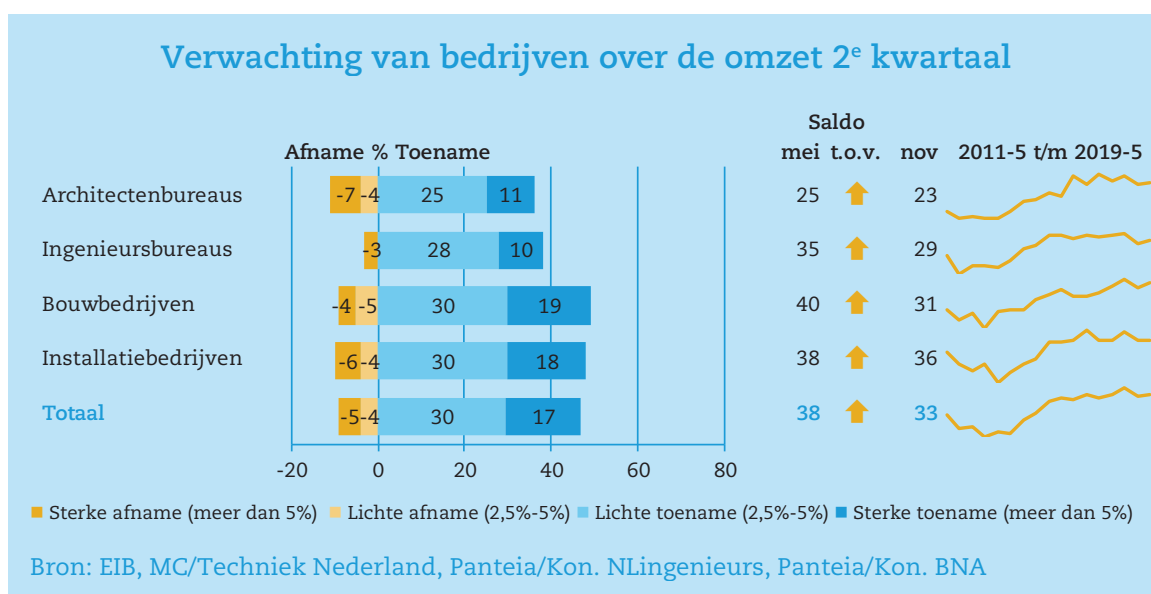

Bron: CBS, EIB

1.2 Conjunctuur bouwketen

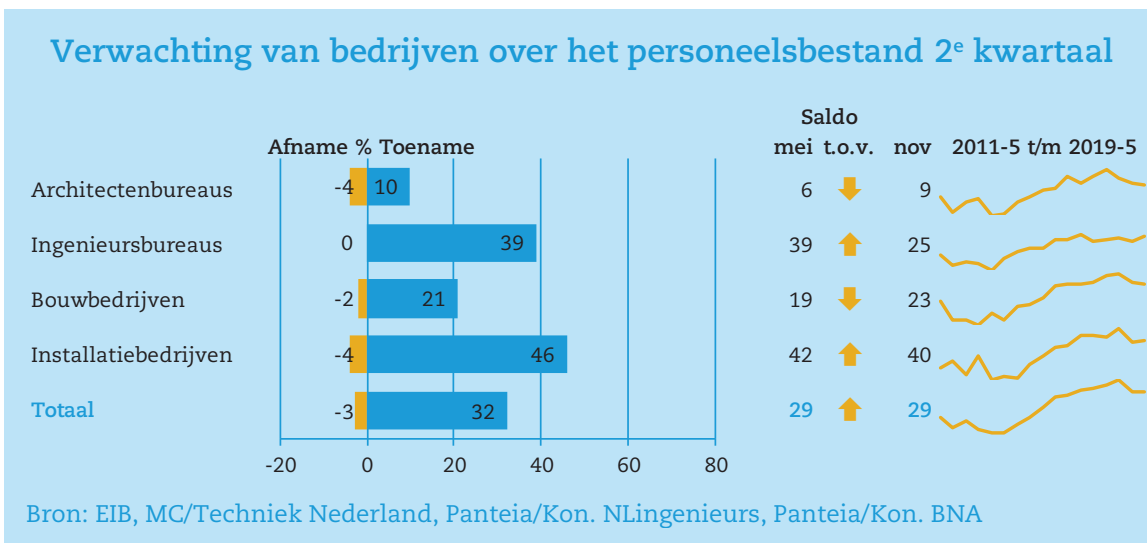
In de totale bouwketen bleef de werkvoorraad ten opzichte van de najaarsmeting nagenoeg gelijk met een afname van 0,1 maand naar 8,3 maanden werk. Bij de installatiebedrijven is er sprake van een daling van 0,3 maand tot 7,6 maanden werk. Bij de architectenbureaus namen de orderportefeuilles met 0,4 maand toe naar 5,4 maanden werk. Ook de werkvoorraden bij bouwbedrijven en ingenieursbureaus namen met respectievelijk 0,1 maand en 0,2 maand toe. Hiermee komt de werkvoorraad bij bouwbedrijven uit op 9,9 maanden werk en bij ingenieursbureaus op 6 maanden werk.

Ten opzichte van een half jaar geleden is het aandeel bedrijven dat per saldo een omzetstijging verwacht toegenomen; per saldo verwachten bijna vier op de tien bedrijven een stijging van de omzet. Deze toename komt grotendeels door een toename van 4 procentpunt bij het aandeel dat een lichte toename van de omzet verwacht. Het aandeel dat een lagere omzet verwacht is met 2 procentpunt gedaald.

De omzetverwachting bij de bouwbedrijven is per saldo het meest positief; per saldo verwachten vier op de tien bedrijven een omzetstijging. Dit saldo is 9 procentpunt hoger dan bij de vorige meting. Bij de ingenieursbureaus en de installatiebedrijven verwachten per saldo

bijna vier op de tien bedrijven een omzetstijging. Hiervan steeg de omzetverwachting bij ingenieursbureaus met 6 procentpunt het sterkst ten opzichte van de najaarsmeting. Bij de architectenbureaus verwacht per saldo een kwart van de bureaus een omzetstijging. Dit is twee procentpunt meer dan een half jaar geleden.

De verwachte ontwikkeling van het personeelsbestand hangt sterk samen met de verwachtingen rond de eigen bedrijvigheid. Per saldo is het beeld positief en gelijk aan de voorgaande meting. Over het algemeen verwacht bijna 1 op de 20 bedrijven een afname van het personeelsbestand, terwijl bijna één derde van de bedrijven verwacht meer personeel aan te nemen.

Vooral in de installatiesector verwachten de bedrijven per saldo meer personeel aan te trekken. Per saldo verwacht ruim vier op de tien installatiebedrijven personeel aan te trekken in de komende periode. Dit is twee procentpunt meer dan bij de vorige meting. De sterkste stijging van de personeelsverwachting ten opzichte van de vorige meting ligt bij de ingenieursbureaus. Daar neemt de personeelsverwachting met 14 procentpunt toe naar een saldo van bijna vier op de tien bedrijven. Bij de architectenbureaus en bouwbedrijven is de personeelsverwachting vergeleken met de vorige meting per saldo gedaald. Per saldo verwacht een kwart van de bouwbedrijven een toename van het aantal personeelsleden en bij architectenbureaus is dit zelfs maar één op de twintig. Er zijn bij iedere bouwschakel weinig ondernemers die een daling van het personeelsbestand voorzien. Over het algemeen verwachten ruim zes op de tien bedrijven dat het personeelsbestand niet in omvang zal veranderen.

2 Architectenbureaus

De orderportefeuille van de architectenbureaus bedraagt 5,4 maanden en is hiermee ten opzichte van de voorjaarsmeting met 0,4 maand gestegen. Ook de omzetverwachting is per saldo licht hoger uitgekomen; de verwachting is met 2 procentpunt gestegen vergeleken met de vorige meting. Hiermee verwacht per saldo een kwart van de bedrijven een hogere omzet. Desalniettemin verwachten minder bureaus personeel aan te nemen; per saldo is de personeelsverwachting gedaald van 9% naar 6%. Bijna negen op de tien bedrijven verwachten het werk te kunnen uitvoeren met het huidige personeelsbestand.

Tabel 2.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. De ontwikkelingen in het belang van de marktsectoren woningen, kantoren en winkels zijn gedaald ten opzichte van een half jaar geleden. Voor woningbouw, stedenbouw, gemengde en overige projecten verwachten veel bedrijven dat het belang zal toenemen. In het eerste kwartaal van 2019 stegen de gemiddelde prijzen bij de architecten met 2,5% ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2018. Bijna drie op de tien bedrijven verwacht een stijging van het honorarium.

Tabel 2.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, architectenbureaus

	November 2018		Mei 2019	
	% -	% +	% -	% +
Orderportefeuille (aantal maanden)	5,0		5,4	
Belang ¹ per marktsector				
- Woningen	53%	5	6	43
- Kantoren	10,5%	12	19	23
- Winkels	3,5%	33	24	14
- Onderwijs	5,5%	26	15	35
- Gezondheidszorg	5,5%	18	13	30
- Stedenbouw	2%	6	6	55
- Gemengde projecten	6%	2	3	53
- Overig	14%	3	2	37
Ontwikkeling honorarium	4	23	4	29
Prijsonwikkeling bij de architecten	2018-II	2018-III	2018-IV	2019-I
Prijsindexcijfers (index 2015 = 100)	108,2	108,8	109,3	110,7
Jaarmutatie (%)	4,0	3,4	3,2	2,5

¹ Hier worden alleen bureaus die actief zijn in de betreffende sectoren beschouwd

Bron: Panteia/Koninklijke BNA, CBS

3 Ingenieursbureaus

Het conjunctuurbeeld voor de ingenieursbureaus is over het algemeen positief. De omzet- en de werkgelegenheidsverwachting zijn ten opzichte van een half jaar geleden gestegen. Zo verwacht per saldo bijna vier op de tien bedrijven een omzetsijging. Daarnaast verwacht per saldo een kwart van de bedrijven personeel aan te nemen. De werkvoorraad bij de ingenieursbureaus komt uit op zes maanden werk, een stijging van 0,2 maand.

Tabel 3.1 laat de uitkomsten zien voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Ongeveer een derde van de bureaus verwacht dat de tarieven in de komende drie maanden omhoog zullen gaan, terwijl de rest van de bureaus uitgaat van gelijkblijvende tarieven. De ontwikkeling per marktsegment laat per saldo een sterk positief beeld zien. Wel is het saldo voor alle marktsegmenten minder positief dan een half jaar geleden. Dit komt doordat er meer bedrijven zijn die verwachten dat het belang in sommige segmenten onveranderd zal blijven.

Tabel 3.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, ingenieursbureaus

	November 2018		Mei 2019	
Orderportefeuille (aantal maanden)	5,8		6,0	
Verwachting ontwikkeling tarieven (%)	- toename	23	36	
	- gelijk	77	64	
	- afname	0	0	
Omzetontwikkeling ¹ per marktsegment	% –	% +	% –	% +
Utiliteitsbouw	7	69	0	56
Installaties	0	81	0	73
Milieu-advisering	0	75	0	62
RO-advisering	0	67	0	53
Projectmanagement	0	63	0	58
Industrie	4	67	0	60
Buitenland	5	57	9	36
Overig	6	84	0	60

¹ Hier worden alleen bureaus die actief zijn in de betreffende sectoren beschouwd

Bron: Panteia/Koninklijke NLI ingenieurs

4 Bouwbedrijven

Het conjunctuurbeeld voor de bouwbedrijven is in het afgelopen half jaar nauwelijks veranderd. De orderportefeuille in de totale bouw ligt met 9,9 maanden één tiende maand hoger dan in de voorjaarsmeting. De werkvoorraad in de b&u is 0,8 maand hoger dan een half jaar geleden en komt daarmee uit op 11,2 maanden werk. De werkvoorraad in de gww is daarentegen met 1,2 maand afgenomen naar 7,3 maanden werk. Hiermee is de sterke stijging van de orderportefeuilles in 2018 teniet gedaan en is de werkvoorraad vergelijkbaar met één jaar geleden. De omzetverwachting is ten opzichte van een half jaar geleden toegenomen, terwijl de werkgelegenheidsverwachting licht is afgenomen. Voor beide indicatoren is het beeld sterk positief.

Tabel 4.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Het aandeel bouwbedrijven dat aangeeft geen stagnatie te ondervinden in onderhanden werk is iets gestegen; ruim zes op de tien bedrijven ondervindt geen stagnatie in onderhanden werk. De belangrijkste oorzaak van stagnatie is net als in de vorige meting een gebrek aan personeel. Ruim een derde van de bedrijven beoordeelt de orderpositie als groot, terwijl meer dan de helft van de bedrijven de orders als normaal beoordeelt. Ruim vier op de tien bedrijven verwacht de prijzen te verhogen.

Tabel 4.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, bouwbedrijven (totaal en naar de deelsectoren B&U en GWW)

		November 2018	Mei 2019
Geen stagnatie in onderhanden werk (%)	Bouw	57	62
	B&U	48	60
	GWW	76	66
Stagnatie vanwege gebrek aan personeel (%)	Bouw	23	23
	B&U	31	23
	GWW	8	24
Orderportefeuille (aantal maanden)	Bouw	9,8	9,9
	B&U	10,4	11,2
	GWW	8,5	7,3
Beoordeling orderpositie (%)			
	- groot	35	34
	- normaal	55	55
	- klein	10	11
Verwachte prijsontwikkeling (%)			
	- toename	54	43
	- gelijk	42	55
	- afname	4	1

Bron: EIB

5 Installatiebedrijven

De werkvoorraad bij de installatiebedrijven is in mei uitgekomen op 7,6 maanden werk. Dit is een daling van 0,3 maand ten opzichte van de najaarsmeting. Het saldo omzetverwachting is ten opzichte van zes maanden geleden licht gestegen; per saldo verwacht bijna vier op de tien bedrijven meer omzet te zullen draaien. De werkgelegenheidsverwachting ligt per saldo ook iets hoger dan een half jaar geleden; ruim vier op de tien bedrijven verwacht per saldo personeel aan te trekken in de komende maanden. Daarnaast verwacht de helft van de bedrijven een stijging van de omzet, terwijl grofweg 10% van de bedrijven uitgaat van een lagere omzet.

Tabel 5.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Per saldo is de verwachting van het toekomstig resultaat sterk positief. Ruim driekwart van de bedrijven verwacht een toename van het bedrijfsresultaat, terwijl er bijna geen bedrijven zijn die een lager resultaat verwachten. Ook verwacht bijna twee derde van de ondernemers in het huidige kwartaal een hoger prijsniveau, terwijl enkele bedrijven een lager prijsniveau verwachten. De verwachting over het aantal offerteaanvragen is ten opzichte van een half jaar geleden iets toegenomen. Ruim vier op de tien bedrijven verwachten een toename van het aantal offertes.

Tabel 5.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, installatiebedrijven (met minimaal 25 werknemers)

		November 2018	Mei 2019
Orderportefeuille (aantal maanden)		7,9	7,6
Resultaatverwachting (%)	- toename	72	77
	- gelijk	24	22
	- afname	4	1
Ontwikkeling t.o.v. vorig kwartaal (%)			
• Prijsniveau	- toename	55	63
	- gelijk	45	34
	- afname	0	3
• Aantal offerteaanvragen (%)	- toename	38	43
	- gelijk	51	44
	- afname	11	14

Bron: MC/Techniek Nederland

Bijlage A De opbouw van de monitor

Sinds 2011 beschrijft het EIB in halfjaarlijkse rapportages de conjunctuur in de bouwketen. Koninklijke BNA, Bouwend Nederland, Koninklijke NLIingenieurs en Techniek Nederland zijn de organisaties die bij dit onderzoek betrokken zijn. De huidige rapportage is de zeventiende in de reeks. De rapportage behandelt de bouwketen in het eerste hoofdstuk als geheel. In de daarop volgende hoofdstukken wordt ingegaan op de afzonderlijke schakels binnen de bouwketen, die vertegenwoordigd worden door de hierboven genoemde organisaties.

In deze rapportage wordt de stand van de conjunctuur in de bouwketen in de eerste helft van 2019 geanalyseerd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de meest recente conjunctuuronderzoeken van de betrokken brancheorganisaties. Tabel A.1 laat zien welke partijen deze onderzoeken hebben uitgevoerd. De data van het CBS en andere externe bronnen is de meest actuele data per 3 juni 2019.

Voor de respons op de verschillende onderzoeken geldt dat deze in relatie tot de onderzochte populaties bevredigend tot goed zijn. Bij het bepalen van de uitkomsten voor de totale bouwketen wordt de personeelsomvang per schakel binnen de bouwketen gebruikt voor de weging van sectorgegevens.

Tabel A.1 Bronvermelding en overzicht van respons per schakel binnen de bouwketen, in aantal en als percentage

Branche	Onderzoek door	Aantal	Percentage najaarsmeting 2018	Percentage voorjaarsmeting 2019
Architectenbureaus	Panteia/Kon. BNA	195	19%	19%
Ingenieursbureaus	Panteia/Kon. NLIingenieurs	41	45%	52%
Bouwbedrijven	EIB	230	23%	23%
Installatiebedrijven	MC/Techniek Nederland	90	15%	20%

Bron: EIB, MC/Techniek Nederland, Panteia/Kon. NLIingenieurs, Panteia/Kon. BNA

De in deze monitor vermelde verwachtingen hebben voor alle schakels betrekking op dezelfde verslagperiode. De verwachtingen in de voorjaarsmeting hebben betrekking op het tweede kwartaal van het jaar, de verwachtingen in de najaarsmeting op het vierde kwartaal.

Koninginneweg 20
1075 CX Amsterdam
t (020) 205 16 00
eib@eib.nl
www.eib.nl